

Litteratur.

C. WESENBURG-LUND: *Biologie der Süßwasserinsekten*. — Gyldendalske Boghandel, Kopenhagen 1943. 682 sid., 501 textfig. och 13 tavlor.

År 1915 utkom C. Wesenberg-Lunds »Insektlivet i ferske Vande». Jag minns med vilken hänförelse denna utomordentligt stimulerande bok mottogs av entomologerna i de nordiska länderna, särskilt av oss yngre och i all synnerhet av dem, som intresserade sig för vattnets djurvärld och tidigare icke hade haft möjlighet att i ett sammanfattande arbete få en översikt av det fängslande ämnet. På sin höjd hade vi läst de förstudier till nämnda arbete, som förf. under en följd av år publicerat i hydrobiologiska och andra tidskrifter. Nu erbjöd sig däremot en mera populärt hållen översikt, vari djurens levnadssätt var huvudsaken, men samtidigt så vetenskaplig, att även fackmannen hade mycket att hämta därur och tillika skriven med Wesenberg-Lunds kända entusiasm. Arbetet erhöll på sin tid en utförlig recension av Simon Bengtsson i vår tidskrift 1916, p. 148—157, säkerligen den längsta, som där förekommit.

Arbetet med ovanstående titel är en ny upplaga av den tidigare danska och är, som förf. i förordet säger, nära dubbelt så stor som denna och till väsentlig del omarbetad, särskilt beträffande diptererna, i fråga om vilka förf. haft tillfälle att inarbета resultaten av sina omfattande culicidstudier.¹ Även för övriga ordningar finnas dock mycket betydande omarbetningar och tillägg, vilka dock i huvudsak grunda sig på litteraturstudier, icke på egna iakttagelser, då förf., som han själv framhåller, både av sin ålder och av kriget hindrats att i önskad omfattning utföra nya undersökningar. Man förstår, hur en naturforskare och naturvän, som Wesenberg-Lund, som gjort så mycket för naturskyddet, skall känna det, då han på sin ålderdom finner dammarna, mossarna och bäckarna i sin hembygd på Själland till stor del förstörda genom kriget, ofta omgärdade av taggräs och ett offer för ockupationens ödeläggelse. Just dessa dammar och bäckar, som under ett helt liv tjänat honom som ett kärt forskningsfält och som därför äro honom så dyrbara, där han känner så gott som varje djur och varje växt och som varit av så stor betydelse för forskningen, äro nu delvis ett minne blott.

Den nya upplagan, i vilken även illustrationsmaterialet avsevärt berikats, ansluter sig nära till den tidigare, men är mera vetenskapligt hållen och tar mera hänsyn till litteraturen. Den kan därför med full rätt betecknas som en handbok i vatteninsekternas biologi och är som sådan den utförligaste och modernaste, som överhuvud finnes.

Det är omöjligt att här ens någotsånär ingående redogöra för det omfattrika verket. Alla insektordningar, varav representanter äro mer eller mindre bundna vid vatten, genomgås, varvid systemet i »Handbuch der Zoologie» följes, nämligen *Collembola*, *Orthoptera*, *Plecoptera*, *Ephemera*, *Odonata*, *Hemiptera*, *Trichoptera*, *Lepidoptera*, *Megaloptera*, *Neuroptera*, *Coleoptera*, *Diptera* och *Hymenoptera*. Här efter följa »Allgemeine Bemerkungen» över vatteninsekternas fördelning på olika biotoper (sjöar, smärre vatten, bäckar), vattenytans arter och fytotelmernas arter (d. v. s. sådana, som leva i vattensamlingar på eller i växter, såsom t. ex. i bromeliaceernas bladslidor). I detta sammanhang behandlas även respirationen

¹ Dessa ha av mig utförligt refererats 1922 i Ent. tidskr. XLII, p. 257—60.

och respirationsorganens byggnad, övervintringen, övergångsstadier mellan liv i vatten och luft, näringen, parningen och äggläggningen samt kokomotionsorganens ombildningar. Boken avslutas med en mycket utförlig och värdefull litteraturförteckning, uppställd efter de skilda ordningarna, ett namnregister, ett författareregister och ett sakregister.

Liksom nästan alla handböcker har också »Biologie der Süßwasserinsekten» sina brister. Ämnet är så rikt att det är nästan omöjligt att behärska av en enda person. Jag vill här blott påpeka ett par av de oriktigheter, som jag vid ett flyktigt genomläsande funnit. Sid. 114 säger förf. att gruppen *Hydrocorisae* uppdelas i 5 överfamiljer, nämligen *Mononchydides*, *Pelocorides*, *Nepides*, *Notonectides* och *Corixides*. Den första heter dock *Mononychides*, den andra *Peloriidides*. Den senare omfattar som Wesenberg-Lund säger, tropiska skogsdjur och har intet med vatten att skaffa. Troligen har släktet *Pelocoris* föresvävat förf. vid skrivsättet »*Pelocorides*», men detta släkte, som verkligen är ett vattendjur, tillhör familjen *Naucoridae* och alltså överfamiljen *Nepides*, icke *Peloriidides*.

Rörande corixidernas intressanta och mycket omdiskuterade stridulation, lämnar förf. en felaktig skildring och har ej observerat, att densamma 1935 klarades av Mitis. Förf. säger, att ljudet uppstår då hanen med taggarna på frambenens tarsled (palan) raspar över den med tväråsar försedda snabeln. Numera vet man, att dessa taggar i stället tjäna till att fasthålla honan vid kopulationen, och att striduleringen åstadkommes genom att hanen river läret, som hos de stridulerande arterna — vilka långt ifrån äro alla — bär ett fält av talrika små kitintaggar, mot snabelns ribbor.¹

På tal om phasmiderna vidhåller förf. den gamla uppfattningen att släktet *Prisopus* skulle vara ett vattendjur, som uppehåller sig i bergbäckar, där den genom särskilda anpassningar skulle kunna suga sig fast på stenarna och således i levnadssättet fullständigt avvika från sina släktingar. Uvarov har emellertid vederlagt denna hypotes och visat, att *Prisopus* liksom övriga phasmider lever på träd och buskar.² Däremot synes den av förf. även omnämnda syrsan *Hydropedeticus* verkligen föra ett amfibiskt levnadssätt.

Ovanstående och eventuellt förekommande liknande brister i andra delar av verket torde ej i nämnvärd grad minska detsamma mycket stora värde, och förf. är att gratulera till att som avslutning på sitt livsverk ha åstadkommit ett så betydande arbete, vilket under lång tid framåt säkerligen torde stå ouppnått.

O. Lundblad.

KAI L. HENRIKSEN: *Danske Insektnavne*. Udgivet af Zoologisk Museum i København ved Poul Helveg Jespersen. København 1944. 91 sid.

Detta postuma arbete av den kände danske entomologen Kai Henriksen är uteslutande av etymologisk art. Vid författarens död var det ännu icke avslutat i tryckfärdigt skick, men utgivaren har nu fullbordat detsamma och dessutom själv tillagt vissa detaljer, som icke ingingo i den ursprungliga planen, bl. a. rörande en del folknamn.

Arbetet är mycket utförligt och innehåller en stor mängd upplysningar av intresse, på vilka jag emellertid här icke skall ingå. Avsikten med dess rader har endast varit att fästa deras uppmärksamhet på arbetet, som intressera sig för dylik forskning.

O. Lundblad.

Enumeratio Insectorum Fenniae et Sueciae.

Av ovanstående nystartade skriftserie har Helsingfors entomologiska bytesförening i december 1944 utgivit första häftet, omfattande Lepidoptera, 1. Macrolepidoptera, vilket härmed rekommenderas landets fjärlsamlare. Utom förteck-

¹ Jfr Mitis 1935: Zur Biologie der Corixiden. Stridulation. — Zeitschr. Morph. u. Ökol. d. Tiere. XXX.

² Jfr Uvarov 1935: The myth of semiaquatic phasmids. — Ibid. XXX.

ning på Finlands och Sveriges »storfjärilar», inklusive deras hittills beskrivna geografiska raser, upptar arbetet sådana danska, norska, estniska, ingermanländska, ostkarelska och kolensiska arter, som kunna tänkas invandra till Finland el. Sverige. Finland har 48 arter, ej funna i Sverige, medan Sverige har 132, som ännu saknas i Finland. Arterna ha åsatts poängvärde enl. skalan 1—100, vilket gäller klanderfri preparation av klanderfria exemplar, varvid poängsiffran ej endast betecknar artens större el. mindre sällsynthet, utan även innesluter momenten preparerings- och åtkomstsvårighet. Endast i begränsad utsträckning får siffrorna således tydas som frekvensbeteckning. Häftet omfattar 26 sidor i stor oktav.

På en del poängsiffror kan nog, för Sveriges del åtminstone, göras befogade anmärkningar men på det hela synes mig katalogen vara värd all uppmärksamhet. Ett är säkert, såsom byteskatalog kommer den att tjäna som ett välbehövt bidrag till en enhetlig och förbättrad preparation, då endast fullgott material kommer att godkännas av den blivande svenska bytesföreningen.

Katalogen erhålles hos Entomologiska Föreningens distributör, Stockholm 50, dit även eventuella förslag till förbättringar (att beakta vid en kommande nyupplaga) sändas. Den finns även interfolierad och dessutom i en upplaga tryckt på ena sidan, avsedd till samlingsetiketter. Pris resp. 3, 4 och 5 kr.

Frithiof Nordström.

Catalogus Insectorum Sueciae, utgiven av Entomologiska Sällskapet i Lund (Opuscula Entomologica. V, VII, VIII, IX. 1940—1944).

År 1939 utkom i Helsingfors den för de nordiska länderna gemensamma skalbaggskatalogen (*Catalogus Coleopterorum Daniae et Fennoscandiae*), anmäld i denna tidskrift årgång 1941 (sid. 184). Den har redan medfört ett avsevärt uppsving i utforskandet av Coleopteras geografiska utbredning, särskilt i Sverige och Finland.

Redan året därpå fullföljdes emellertid denna idé för vårt lands vidkommande och utsträcktes till andra insektordningar. Då trycktes nämligen i vår systerpublikation »Opuscula Entomologica» (Lund) del I av »*Catalogus Insectorum Sueciae*», omfattande sländor av ordningarna *Neuroptera* och *Mecoptera*, och författad av vår kände specialist på området Bo TJEDER.

Initiativtagare till denna katalog är prof. N. A. KEMNER, energisk föreståndare för det entomologiska muséet i Lund och ordförande i Entomologiska Sällskapet. I en kort inledning till del I anger han riktlinjerna för den nya katalogen. Den innehåller särskild kolumn för varje svenskt landskap, till skillnad från *Catalogus Coleopterorum* dessutom även för var och en av de fem lappmarkerna, vilket är ett välkommet framsteg, slutligen en särskild för Gotska Sandön, vilket också kan vara berättigat. Den ordinära beteckningen för förekomst i varje kolumn, en fylld svart cirkel, är lyckad genom sin klarhet, och de vågräta strecken i kolumner, där arten hittills saknas, göra läsningen i sidled säkrare. I vissa fall ha öppna ringar använts för av vederbörande författare ej kontrollerade fynd, liksom ett »?» för osäkra uppgifter. Vissa med asterisk (*) utmärkta arter äro upptagna i slutet med förklarande anmärkningar, en god utväg, som bör föredragas framför fotnoter. I delarna I och II har den dock ej utnyttjats. Där har ej heller utbredningen i grannländerna medtagits, vilket är att beklaga, och detta icke endast ur likformighetens synpunkt.

Hittills ha fyra delar utkommit: I. Den ovan nämnda *Neuropter-Mecopteren* av Tjeder; II. *Trichoptera*, av KARL-HERMAN FORSSLUND och Bo Tjeder; III. *Macrolepidoptera*, av FRITHIOF NORDSTRÖM; IV. *Odonata*, av KJELL ANDER. Det rör sig alltså i samtliga fall om de främsta svenska specialisterna, var på sitt område. Det utförda arbetets standard behöver alltså ej diskuteras. Priserna på de hittills utkomna delarna äro: Del I och IV, kr. 1.— (0.75); del II 1.75 (1.50), del III 5.— (3.—). Inom parentes anges priset för medlemmar i Ent. Sällskapet i Lund.

Däremot kan man naturligtvis vara av olika åsikt om, när tiden är mogen för

den geografiskt-katalogiska sammanställningen av en insektordning. I varje fall är det tydligt, att de hittills i *Cat. Ins. Suec.* behandlade befinna sig i ganska olika »mognadsstadier». Även den fullständigt okunnige torde alltså vid studiet av Forsslunds och Tjeders Trichopter-del fattas av misstanken, att båda herrarna äro dalkarlar. De som systematiskt ägna sig åt insamling av Trichoptera, äro lätt räknade, och dessa djurs verkliga utbredning lär man ur denna katalog naturligt nog ej tillnärmelsevis känna. Dock anse väl många, liksom jag själv, att en katalogs viktigaste uppgift är att sporra till komplettering, och främst däri ha även mindre »mogna» delar sitt berättigande.

Ur en bestämd synpunkt är det nu påbörjade katalogföretaget särskilt glädjande. Därigenom uppstår nämligen en naturlig fördelning av arbetsuppgifterna mellan Entomologiska Sällskapet och Entomologiska Föreningen. Om lundensarna vilja se sin främsta uppgift i fullbordandet av denna katalog (ett sannskyldigt jättearbete), så vilja vi här uppe å vår sida oförtröttat arbeta på slutförandet av »Svensk Insektfauna». Så hoppas vi alla, att arbetsfördelningen skall vara liktydig med samarbete.

Carl H. Lindroth.

Smärre meddelanden och notiser.

Entomologiska Föreningens Insektbyte.

Detta kommer nu att sätta i gång. Entomologiska Föreningen beslöt vid sammanträde den 24 april 1944 att godkänna de regler för Insektbytet, som uppgjorts av den för ändamålet tillsatta kommittén. Samtidigt utsågs följande funktionärer:

Bytesföreståndare: Aktuarie ERIK NORSTRAND.

Assisterer: Tjänsteman SIXTEN FAUGERT (Lepidoptera) och fil. stud. BENGT OLOF LANDIN (Coleoptera).

Bestämningskontrollanter: Tandläkare fil. dr FRITHIOF NORDSTRÖM (Lepidoptera) och folkskollärare AXEL OLSSON (Coleoptera).

Sedan den med Finland gemensamma poängförteckningen för Storfjärilarna (som anmäles på annan plats i detta häfte av tidskriften) utkommit, har den oundgängliga grunden lagts. Om tillräckligt intresse finnes, kommer därför bytet för fjärilarnas vidkommande att starta redan i vår. Det material, som erbjudes, skall insändas till bytesföreståndaren, aktuarie ERIK NORSTRAND (adr. Rådmansgatan 67, Stockholm) före den 1 april. Dessförinnan bör emellertid den intresserade snarast möjligt vända sig till honom och rekvirera dels stadgar för bytesverksamheten, dels den PM angående materialets kvalitet, etikettering m. m., som uppgjorts. Dessa sändas mot postförskott, 5 kr., vilken summa utgör den årliga bytesavgiften (för skolungdom 2 kr.). Om den erlægges i vår, anses den dock gälla även för följande bytessäsong (vintern 1945—46).

Om någorlunda rikligt material anlänt sagda datum, kommer en stencilerad förteckning över detta att sändas varje bytesdeltagare. Bytet kan då börja redan i vår. I motsatt fall uppsättes bytesförteckningen först efter sommaren. I höst mottages fjärilmaterial t. o. m. den 14 november, och förteckningen över byteslagret utsändes senast den 15 febr. 1946.